

Nunanut allanut tunngasutigut naalakkersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaat 2013 (Naalakkersuisut Siulittaasuut aamma Nunanut Allanut Naalakkersuisoq)

Saqqummiussissut

Naalakkersuisut sinnerlugit nunanut allanut tunngasutigut naalakkersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaat ukiumoortoq ileqqusoq naapertorlugu saqqummiutissavara.

Issittoq qitiutinneqarpoq

Issittoq maanna pimoorullugu qitiutinneqalerpoq. Sapaatip akunnerata siuliani Islandip præsentia peqatigalugu Reykjavikimi ataatsimeersuarneq Arctic Circlemik taaguutilik ammarpara, ataatsimiinneq taanna inunnit 1000-it sinnerlugit nunanit assigiinngitsunit 40-nit peqataaffigineqarpoq. Ataatsimeersuarnerup ammarnersiorneqarneranut atatillugu Kalaallit Nunaannit saqqummiussisut saniatigut Savalimmiunit, Canadimit, Ruslandimit aamma USA-mit saqqummiussisoqarpoq kiisalu Naalagaaffiit Peqatigiit allattaanerat Ban Ki-Moon, USA-p nunanut allanut ministererisimasaa Hillary Clinton aamma Monaco Prinsia Albert saqqummiussipput.

Aatsaat Issittoq Kalaallit Nunaannut nunarsuarmit akornanni taama qitiutigisumik inissippoq. Naak taamatut maluginiarneqaraluarluni pingaaruteqartorujussuovoq, ingerlaavartumik nunat tamalaat akornanni peqataasarnissarput. Sionratigornit pingaaruteqarneruvoq nammineerluta oqariatuutitsinnik oqaluuserisassanik inissinermi Issittoq Kalaallit Nunaannilu pissutsit pillugit aalajangigassanik nunat tamalaat oqalliffianni peqataanissarput.

Pingaaruteqarpoq, nunat tamalaat akornanni aalajangerit Kalaallit Nunaannut sunniateqartorujussuummata, ullumikkut siunissamilu ineriartornissatsinni periarfissatsinnut tunngatillugu. Tamannalu ilaatigut massakut takusinnaalerparput Nunat tamalaat akornanni arfanniartarne pillugu Ataatsimiititaliarsuarmit arfattassanik aalajangiisinnaajunnaarnitsinni.

Kisianni aamma tamanna takuarput Issittumi Siunnersuisooqatigiinni 2011-mi Ujarlernermit annaassiniarnermullu Isumaqatigiissutit akuersissutigineqarneranut tunngatillugu, taassumalu annaassiniartarnermi ataqatigiissaarisarneq nukittuninngortippaa kiisalu nunat killeqarfii akimorlugit ikiortissarsiortarneq sukanerulersillugu, soorluttaaq aamma Issittup Imartaani uuliaarluertoqartillugu Uuliakoortarneq pillugu Isumaqatigiissutit 2013-imeersup paasissutissanik paarlaaqatigiittarneq aamma ataqatigiissaarisarneq nukittorsaraa.

Qaammamilu matumani takuarput nunarsuaq tamakkerlugu "Minamata konvention" kviksølvimik mingutsitsinermik, Issittumi inuit peqqissusaannut pinngortitamullu immikkut ajornartorsiuterujussuusumik unitsitsissutaasusaaq pillugu Japanimi kiisami isumaqatigiissuteqartoq.

Suleqatigisat pingaarutillit

Aggustip qaammataani danskit statsministeriat savalimmiormiullu lagmandiat peqatigalugit Danmarkimi naalagaaffeqatigiit ataatsimeeqatigaakka. Danmarkimik Savalimmiunillu suleqateqarnerit Kalaallit Nunaannut pingaaruteqarput, pingaartumik ukiuni makkunani ineriartornitsinnut atatillugu. Namminersornermik aaqqissuussinerup

piviusunnngortinneqarnerani - Kalaallit Nunaata suliassa qarfiippassuartigut isumaqatiginninniarsinnaanerani kinguneqartumik suliassa qarfiit arlalissuit ataatsimooruttariaqartartussaavavuttaa. Pingaaruteqarpoq pingaartumik ukiuni makkunani Issittup soqutigineqaleriartornerani avammut sulissutigisartakkatta ataqatigiissaarneqartarsimanissaat.

EU-mut attuumassuteqartut aamma arlalippassuartigut Namminersorlutik Oqartussanut suleqataapput pingaarutillit. EU-p ukiumoortumik nunap karsianut 300 mio. kruuninik tapiissuteqartarnera tassaavoq Kalaallit Nunaannut aalisarnikkut, ilinniartitaanikkut kalaallillu avammut tunisassiornerannut aningaasaqarnerup tungaatigut EU-mik suleqateqarnermi pingaaruteqartorujussuaq.

EU-p missingersuutitigut Kalaallit Nunaannut tapiissuteqartarnerata ilinniartitaanikkut ineriartortitsineq peqataaffigaa, tamannalu inuiaqatigiit ataatsimut isigalugit ineriartornermut pingaaruteqarluinnarpoq. EU Kommissionip 2012-imi pilersaarutip ingerlanneqarnerata qiteqarnerani naliliinermi paasivaa, Kalaallit Nunaata pisussaaffini naammaginartumik ingerlakkai aammalu ilinniartitaanerup tungaatigut suleqatigiinneq pitsaasumik ingerlasoq. Nalunaarusiamili uparuarneqarpoq, inuussutissarsiortut siunissaq isigalugu ilinniartitaanermit tunngasuni tullerijaa rinernut qaninnerusariaqartut.

EU-p aningaasaqarnikkut 2014-2020-mut missingersuutaa maanna nunat EU-mut ilaasortaasut akornanni isumaqatigiinniutigineqarpoq. Kalaallit Nunaannut pingaaruteqarpoq, maannakkut tapiissutigineqartartut attatiinnarnissaat. Ilinniartitaanerup ineriartortinneqarnera pillugu tapiissutit pisartakkagut taamatut ittussaannartut isigissanngiarput. EU-mi suliffeqarfiiit suleqatigilluinnarpagut aamma annertusigaluttuinnartumik soqutiginarumik illuatungeriilluni suleqatigiinnermut aamma tamanna attatiinnarniarlugu siuarsarlugulu sulissutigissavarput.

Aammattaaq USA mut attaveqarnerput pingaaruteqarpoq. Illuatungeriilluni Joint Committee –mi sinaakkusiinerit aamma iluanni suleqatigiinnermi. Piffissami aggersumik nutaatut immikkut niueqatigiinnermi aamma aningaasaliissutitigut Joint Committee iluani suleqatigiinneq ukatarissavarput aamma politikikkut pissutsit pillugit USA –mik suleqateqarnissaq piffissami aggersumi pilersaarutaavoq.

Peqataasut nutaat aamma periarfissat nutaat

Eqqumaffigineqariartuaarneqarnerup kingunerisaanik Issittumut soqutiginnittut amerlanerulersimapput. Taakkualu Issittumut samminnittut tusaaneqarusupput ineriartornermullu sunniuteqaqataarusullutik. Danmark peqatigalugu tamakku - Issittumi Siunnersuisooqatigiinni nunanut nutaanut alaatsinaattunut tunngatillugu - Issittumi ineriartortitseqataanissaminnut periarfissaqartariaqartunut - suleqatigiissutigivarput, taakkua misilittakkaminnik angusaqarluarumallutik ilaarusunnerannut tunngatillugu.

Tamatumunnga ilutigitillugu erseqqissassallugu pingaaruteqartorujussuuvoq, nunat innuttaasullu Issittumiittut suleqatigiinnermi tassaassasut eqqartugassanik saqqummiussisartut. Aatsaat taamaaliornikkut Issittup soqutigineqarnera Kalaallit Nunaannut Issittumullu iluaqutaanissaa qulakkiissavarput.

Issittumi Siunnersuisooqatigiinni 2013-imiit Canadamit siulittaasoqarfik tiguneqarneratigut, canadap salliutitai pillugit suliat qanimut pitsaasumik suleqatigiilluartoqalerpoq aammattaaq Kalaallit Nunaannut annertuumik suleqateqarnikkut. Assigiissuteqaqaagut Issittumi Siunnersuisooqatigiini ukiuni marlunni tulluittuni suleqatigiilluarnissarput ineriartortilluarnissaanik annertuumik periarfissaqarpugut.

Nunanit tamalaanit eqqumaffigineqarnerup nunanilu tamalaani aalajangiinerit aammalu Issittumi Siunnersuisooqatigiinni annertusiartortumik pingaaruteqarnerat - ingammik oqartussaqaarfitsigut uagut tamakkiisumik oqartussaaffigisatsinnut tunngatillugu - nammineerluta siornatigut pisartunut naleqqiullugu nammineerluta arlalippassuarnut tunngatillugu isumaqatigiinniartartussaavugut.

Naalackersuisunut pingaaruteqarpoq, nunat tamalaat akornanni aalajangiinerit pingaaruteqartut Kalaallit Nunaannut kinguneqartussamik aalajangiunneqartartut, innuttaasunut Inatsisartunullu maluginiarneqarnissaasa qulakkeerneqarnissaat pingaaruteqarpoq, taamaattumillu uannut pisussaaffiuvoq Inatsisartut ataatsimiititaliaanik qanimut Naalackersuisunik qanimut suleqateqarnissap qulakkeerneqarnissaa, ingammik nunanut allanut tunngasutigut naalackersuinermit ingerlatsinermi apeqqutinut tunngatillugu.

Sammasat nutaat aamma pingaarnersiunerit

Naalackersuisut Inatsisartut nunanut allanut politikkimi periusissiami 2011-meersumi tunngaviummik anguniakkat aallaavigalugit nangittumik sulipput. Tamanna periarfissat unammillernartullu aqquitsinni naapittakkavut nalimmassarnerisigut ingerlavoq, naalagaaffinngornissatsinnik sapinngisaq tamakkerlugu aningaasaqarnikkut kiffaannngissuseqarluta suliaqarnermi.

Nunanut allanut tunngasutigut naalackersuinikkut ingerlatsinerup sularinerani siunissami aamma siunertamut tamatumunnga sapinngisarput tamaat peqataassaagut. Naalackersuisut 2014-imut aningaasanut inatsisissaattut siunnersuutaanni taamatut pingaarnersiunerit tunngavigalugit iliuuserineqartussat pingaarnersiunerillu pisariaqartut nutaat nunanut allanut politikimut tunngasuteqartut kinguneqarput. Ineriartornerup aamma ukiuni aggersuni unammilligassanik periarfissanillu allanik siunissami iliuusissanik nutaanik nassataqarumaartussanik kinguneqarnissaa naatsorsuutigaa.

Niuernerup tungaatigut ukiuni aggersuni aamma pingaaruteqarpoq, avammut tunisassiornitsinnut atatillugu piumasaqaatitigut pitsaanerpaanik killissaqartitsinissap qulakkeertuarnissaa. Piumasaqaatitigut avammut niuernermi aamma tunisassiat ataasiakkaat avammut niuerutigineranni killisarititaasut ingerlaavartumik ineriartortitsinngikkaanni, tamanna uatsinnik eqquinerlussinnaavoq, ineriartorneq pitsaanngitsumut aallarpat.

Kisianni periarfissat piusut atorluarnerisigut, aamma uagut inuiattut, akueriartuaartussaavarput nunat tamalaat akornanni periarfissarilikkatta akisussaassusermik nassataqarnissaat. Tamanna aamma silap pissusaata allanngorneranut attuumassuteqarpoq, tassani Kalaallit Nunaat Issittorlu ukiut amerlasuut ingerlanerini kingunerisassat tungaasigut inooqataasimapput, kisianni tassani Kalaallit Nunaat silaannaap allanngorneranut atatillugu pingaarutilinnik tunniussassaqarpoq. Nunarsuarmut tamarmut peqataatitaqarniermut inatsisitigut pituttuiffiusumik 2015 –imi isumaqatigiissut anguneqarsinnaavoq. Naalagaaffiit Peqatigiinni generalsekretær Ban Ki – moon-p Nunarsuaq tamakkerlugu Naalagaaffiit Naalagaaffiillu siuttui New Yorkimi 2014 –imi ikkut ittumik silap pissusia pillugu katersortitsiniarpoq. 2015-imi isumaqatigiissuteqarnissaq, taassumalu sapinngisaq tamakkerlugu angusaqarfiunissaa Kalaallit Nunaannut annertuumik isumaqarpoq.

2014

Ukiuni aggersuni nunanut allanut tunngasutigut suliassat pissangallunga qilanaaraakka. Naalackersuisut ukiup ingerlaneranni aningaasanut inatsisikkoortumik nunatta Washington D.C.-mi 2014-imi aallartitaqarfeqalernissaa anguniarsimavaat, taassumalu kalaallit niuernermit ingerlataqartut, kulturi aammalu ilinniagaqarsinnaanermut niueqatigiittarneq

periarfissallu Amirikkami Avannarlermi ammaaffigissavai. Aallartitaqarfik siunissami pingaarutilerujussuussaaq USA pissutsinik siuarsaanermut aammattaaq Kalaallit Nunaannut aningaasaliinissanut kajumissuseqalersitsinermut aamma toqqaannartumik Joint Commitee qanimut suleqatiginissaanut.

Tamanna pissaaq Asiamut samminninnitta annertusineratigut, aalisakkanut avammut tunisassiornitsinnuunnaq tunngatinnagu, kisiannili aamma annertusiartuinnartumik aatsitassarsiornermut aningaasaliisussanik kajumilersitsiniarnitsinnut atatillugu, taanna tassaamat siunissami aningaasaqarnikkut ilorraap tungaanut saatitsisussaaq.

Taamaattumik Kalaallit Nunaat nunani allani pisoqartitsinernut ingerlaavartumik peqataasarpoq, taakkualu Kalaallit Nunaat arlalitsigut qitiusumik inissittarpaat. Novembarip qaammataani 2013-imi Kinami niuernikkut ussassaarineq aaqqissuunneqassaaq, 2014-imilu Japan kalaallinit decembarip qaammataani 2014-imi tikeraarneqarluni sammineqassaaq.

Septembarip qaammataani 2014-imi sivisuumik utaqqineqarsimasoq Naalagaaffiit Peqatigiit ataatsimeersuarnerannut atatillugu nunap inoqqaavi pillugit nunarsuarmioqatigiit tamarmik peqataaffigisaannik ataatsimeersuortoqassaaq. Ataatsimeersuarneq nunat tamalaat akornanni ersersitsissaaq, tamannalu Nunap Inoqqaavi pillugit Nalunaarutip piviusunngortinneranut nunarsuarmioqatigiit pingaartitsinerannut attuumassuteqarpoq. Namminersorlutik Oqartussaaneq, tassaasoq Nalunaarutip atuutilersinneranut attuumassuteqarluinnartoq, Kalaallit Nunaat immikkut ittumik tamatumunnga atatillugu siuttutut pisussaaffeqarpoq.

2014-imi sanilitsinnut kangianiittumut - Islandimut - novembarip ulluisa arfineq pingajuanni generalkonsulateqarfimmik Nuummi ammaasussamat attaveqaatigut annertusarlugillu sukumiinerulersissavavut. Suliassa qarfippassuit, ingammik peqqinnissaqarnermut, ilinniartitaanermut suleqatigiinnermullu tunngassuteqartut Island suleqatigalugu periarfissat tungaasigut pitsanngorsarsinnaavagut.

Kiisalu aamma 2014-imi sanilitsinnut kitaaniittunut suleqatiggiiluernerput ukiuni tulliuttuni nangissaaq. 2014 –p ingerlanerani Nunavummiit Kalaallit Nunaannut tikeraartoqarnissaaq piareersarneqarpoq.

Pingaartumik ilinniartitaanermut tunngasut pingaaruteqarput ilinniarfiit ilinniagaqartunullu ataasiakkaanut periarfissat atorluarnerisigut nunat tamalaat akornanni suleqatigiinnertigut. Naalakkersuisut 2014 –p ingerlanerani asiame ilinniarnertuunngorniarfik suleqatigiinnisamik isumaqatigiinninniartussaassammata tamannalu Naalakkersuisut pitsaasumik isigat.

Nunanik allanik suleqateqarnitta ineriartortinneratigut nunanut allanut tunngasutigut ingerlatsinerit Kalaallit Nunaata politikikkut aningaasaqarnikkullu ineriartorneranut qulakkeerinneqataassaaq. Nunani tamalaani suleqatigiinnermi kalaallit nipaata nukittoq attatiinnarniarlugu nukittuunngorlugulu ineriartortinniarlugu, tamanna pisariaqarpoq.

Inatsisartut oqallilluarnissaannik kissaappakka.